

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет

Затверджую
Декан факультету комп'ютерних
інформаційних технологій

Ігор ЯКИМЕНКО
« 28 » 08 2025 р.

Затверджую
Проректор з
науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ
« 28 » 08 2025 р.

Затверджую
Директор навчально-наукового інституту
новітніх освітніх технологій

Святослав ПИТЕЛЬ
« 29 » 08 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
з дисципліни
«Вікова і педагогічна психологія»

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – А Освіта

Спеціальність – А5 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Спеціалізація – А5.39 Цифрові технології

Освітньо-професійна програма – Професійна освіта (Цифрові технології)

Кафедра психології та соціальної роботи

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год)	Практичні заняття (год)	ІРС (год)	Тренінг (год)	СРС (год)	Разом (год)	Екзамен (сем)
Денна	1	2	30	30	4	8	78	150	2
Заочна	1	2	8	4	–	–	138	150	2

Тернопіль – ЗУНУ
2025

29.08.2025

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), затвердженої Вченою радою ЗУНУ, протокол № 8 від 26 червня 2025 р.

Робочу програму склав завідувач кафедри психології та соціальної роботи, д. психол. н., професор Андрій ГІРНЯК

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри освітології і педагогіки (протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.).

Завідувач кафедри,
д.психол.н., професор

Андрій ГІРНЯК

Гарант освітньої програми,
к.е.н., доцент

Оксана БАШУЦЬКА

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ВІКОВА І ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

1. ОПИС ПРОГРАМИ

Дисципліна – «Вікова і педагогічна психологія»	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань: А Освіта	Статус дисципліни – Обов'язкова, циклу загальної підготовки Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів – 5	Спеціальність: А5 Професійна освіта (за спеціалізаціями) Спеціалізація – А5.39 Цифрові технології	Рік підготовки: Денна – 1 Семестр: Денна – 2 Заочна – 2
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма: Професійна освіта (Цифрові технології)	Лекції: Денна – 30 год. Заочна – 8 год. Практичні заняття: Денна – 30 год. Заочна – 4 год.
Загальна кількість годин : 150	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Самостійна робота: Денна – 78 год, Заочна – 138 год. Індивідуальна робота: Денна – 4 год. Тренінг – 8 год.
Тижневих годин: Денна форма навчання: 1 семестр – 10 год. з них аудиторних – 4 год.		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ВІКОВА І ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

2.1 Мета вивчення дисципліни.

Метою вивчення навчальної дисципліни є забезпечення загально-педагогічної та професійної підготовки майбутніх фахівців з професійної освіти (цифрові технології), формування у студентів ґрунтовних знань теоретичних основ сучасної вікової та педагогічної психології, ознайомлення з науковими дослідженнями й здобутками у сфері закономірностей функціонування психіки та вікової динаміки її розвитку, методологічними основами вивчення психічної діяльності особистості, її когнітивної, афективної та регулятивної сфер на різних вікових етапах розвитку; формування професійно орієнтованих знань, умінь, навичок та психологічної готовності до їх застосування в педагогічній практиці.

2.2 Завдання вивчення дисципліни:

- засвоєння студентами категорійно-понятійним апаратом вікової та педагогічної психології та розвиток понятійного мислення з метою формування ядра психологічних знань, яке має стати основою розвитку професійних умінь майбутніх фахівців професійної освіти;

- формування знань про закономірності функціонування і розвитку психіки, про психологічні механізми навчальних і виховних впливів на особистісний розвиток здобувача освіти, про зв'язок між рівнем інтелектуального й особистісного розвитку здобувачів освіти та формами й методами навчальних і виховних впливів;

- реалізація системного підходу до висвітлення проблем розвитку особистості у діяльності та спілкуванні, що сприятиме узагальненню студентами психологічної інформації з різних джерел та формулюванню ними логічних висновків, усвідомленню особливостей освоєння та збереження соціокультурного досвіду в індивідуальній свідомості здобувачів освіти.

2.3 Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із суміжних дисциплін, цілеспрямованої роботи над вивченням спеціалізованої літератури, використання інформаційно-комунікаційних технологій для пошуку, оброблення, аналізування та використання інформації з різних джерел, активності на лекціях і практичних заняттях, самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань.

2.4 Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни.

K05. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

K08. Здатність працювати в команді.

K09. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

K11. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

K15. Здатність спрямовувати здобувачів освіти на прогрес і досягнення.

2.5 Результати навчання.

ПР10. Знати основи психології, педагогіки, а також фундаментальних і прикладних наук (відповідно до спеціалізації) на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених цим стандартом та освітньою програмою.

ПР11. Володіти психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу, уміти проектувати і реалізувати навчальні/розвивальні проекти.

ПР14. Володіти навичками стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти.

ПР20. Емпатійно взаємодіяти, відповідати за прийняття рішень в межах своєї компетенції, дотримуватися стандартів професійної етики.

ПР25. Забезпечувати рівні можливості і дотримуватися принципів гендерного паритету у професійній діяльності.

2.6 Найменування та опис компетентностей професійного стандарту:

загальні компетентності:

- здатність адаптуватися до умов освітнього середовища;
- здатність комунікувати у межах професійної діяльності;
- здатність управляти конфліктами;
- здатність бути відкритим до проявів мультикультурності, гендерної різноманітності;
- дотримуватись етичних норм поведінки;

професійні компетентності:

A7. Здатність планувати взаємодію із різними суб'єктами освітньої діяльності;

Ж1. Здатність організовувати профорієнтаційну роботу з учнівською молоддю;

K1. Здатність консультувати здобувачів освіти з кар'єрного розвитку.

3. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ВІКОВА І ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Змістовий модуль 1 ОСНОВИ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Предмет і методи вікової психології. Предмет і завдання вікової психології.

Виникнення та розвиток вікової психології. Методологічні основи вікової психології. Сучасний стан розвитку вікової психології. Методи вікової психології та їх використання в управлінні навчально-виховним процесом. Лонгитюдний метод та його застосування у віковій психології. Зв'язок вікової психології з іншими науками.

Тема 2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки

Загальне поняття про психічний розвиток. Основні теорії психічного розвитку. Біогенетичні підходи до дослідження психіки дитини. Психоаналітичні теорії психічного розвитку. Теорія соціального навчання. Когнітивний підхід (Ж. Піаже). Концепція діалектичного характеру розвитку Г. С. Костюка. Проблема рушійних сил психічного розвитку. Біологічні та соціальні фактори психічного розвитку. Основні підходи до проблеми співвідношення розвитку та навчання. Закономірності психічного розвитку. Основні механізми зміни вікових періодів розвитку. Сенситивні періоди розвитку різних психічних властивостей. Поняття про провідні види діяльності та їх значення для психічного розвитку. Вікова періодизація психічного розвитку. Критерії визначення основних періодів індивідуального психічного розвитку.

Тема 3. Психологія розвитку дитини від народження до вступу в школу

Психічний розвиток дитини в немовлячому віці та його значення для наступного етапу розвитку особистості. Характеристика періоду новонародженості. Провідна діяльність у немовлячому віці. Новоутворення у немовлячому віці. Криза першого року життя та її характеристика. Психологічна характеристика дитини раннього віку. Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку. Особливості провідної діяльності дитини в ранньому віці. Характеристика новоутворень у ранньому дитинстві. Розвиток мовлення у дітей раннього віку. Психологічний аналіз кризи трьох років. Особливості спілкування дитини раннього віку. Розвиток емоційно-вольової сфери у дітей раннього віку. Соціальна ситуація розвитку дошкільника. Особливості розвитку психічних функцій у дошкільному віці. Сюжетно-рольова гра та її особливості в дошкільному віці. Характеристика кризи дошкільного віку. Особливості розвитку пізнавальних процесів дошкільника. Специфіка спілкування в дошкільному віці. Розвиток моральних почуттів у дошкільному віці.

Тема 4. Психологічні особливості молодшого школяра

Анатомо-фізіологічні особливості дитини молодшого шкільного віку. Загальні психологічні особливості молодших школярів. Психологічна готовність до школи. Особливості формування самосвідомості дитини молодшого шкільного віку. Характерні особливості навчальної діяльності. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів. Новоутворення в молодшому шкільному віці. Особливості формування емоційно-вольової сфери особистості молодшого школяра. Характеристика кризи молодшого шкільного віку.

Тема 5. Психологія особистості підлітка

Загальна характеристика підліткового віку. Соціальна ситуація особистісного розвитку сучасного підлітка. Розвиток вищих психічних функцій у підлітковому віці. Психологічна характеристика кризи підліткового віку. Характеристика новоутворень у підлітковому віці. Особливості провідної діяльності в підлітковому віці. Специфіка взаємовідносин і спілкування підлітків з дорослими і однолітками. Особливості розвитку самосвідомості в підлітковому віці. Причини виникнення афекту неадекватності. Особливості навчальної діяльності в підлітковому віці.

Тема 6. Психологія ранньої юності

Соціальна ситуація розвитку в ранньому юнацькому віці. Розумовий розвиток у старшому шкільному віці. Самосвідомість та її розвиток у ранній юності. Міжособистісні стосунки в ранньому

юнацькому віці. Новоутворення в ранньому юнацькому віці. Проблема сенсу життя в ранньому юнацькому віці. Криза раннього юнацького віку. Формування ціннісних орієнтацій і світогляду в ранньому юнацькому віці.

Змістовий модуль 2

ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 7. Педагогічна психологія як галузь психологічної науки

Предмет і завдання педагогічної психології як науки. Виникнення і розвиток педагогічної психології. Методологічні основи педагогічної психології. Основні напрямки і сучасний стан розвитку педагогічної психології. Основні розділи педагогічної психології. Методи педагогічної психології.

Тема 8. Психологія навчання

Поняття про навчання та його психологічні механізми. Теорії навчання. Класифікація навчання. Моделі навчання. Основні характеристики навчальної діяльності. Фактори, що впливають на навчальну діяльність. Управління процесом навчання. Психологічні основи розвиваючого навчання. Психологічні основи диференціації та індивідуалізації навчання. Типи мислення та умови їх формування у процесі навчання. Рівні проблемно-евристичного навчання та можливості його здійснення в сучасній школі. Психологічний аналіз уроку.

Тема 9. Психологія учіння

Учіння як діяльність. Види учіння та структура навчальної діяльності учнів. Уявлення про мотивацію учіння. Засвоєння навчального процесу – центральна ланка навчальної діяльності учнів. Особливості опанування учнями навчальної діяльності. Вміння самостійно вчитися. Типи учіння та орієнтувальна основа діяльності. Основні характеристики процесу засвоєння знань. Уявлення про мотивацію учіння. Специфіка навчальної мотивації та особливості її формування. Неуспішність, її причини та запобігання.

Тема 10. Психологія виховання

Загальне поняття про психологію виховання. Предмет і завдання психології виховання. Особистість як мета, об'єкт і суб'єкт виховання. Психологія виховання як психологічне обґрунтування педагогічно доцільних умов розвитку особистості. Психологічні механізми та етапи формування властивостей особистості. Структура особистості та необхідність її врахування у процесі виховання. Вікові аспекти виховання та індивідуальний підхід. Психологічні аспекти виховання дітей з асоціальною поведінкою. Поняття про моральність. Вчинок як вияв моральності. Види вчинків. Показники та критерії вихованості особистості. Психологічні основи формування моральної свідомості та поведінки особистості у сучасних умовах.

Тема 11. Психологія педагогічної діяльності та особистості педагога

Загальна характеристика педагогічної діяльності. Здібності в структурі суб'єкта педагогічної діяльності та їх розвиток. Характеристика основних функцій і педагогічних умінь. Психологічні вимоги до особистості педагога. Стили педагогічного спілкування та педагогічної діяльності. Поняття про педагогічну майстерність і педагогічну культуру. Психологічні аспекти виявлення, вивчення, узагальнення провідного педагогічного досвіду. Психологічні проблеми педагогічного оцінювання.

4. Структура залікового кредиту дисципліни «Вікова і педагогічна психологія»

Денна форма навчання

Тематика залікового кредиту	Кількість годин					
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	ІРС	Тренін	Контр. заходи
Змістовий модуль 1. Основи вікової психології						
Тема 1. Предмет і методи вікової психології	2	2	7	2	2	Опитування
Тема 2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки	2	2	7			Тести
Тема 3. Психологія розвитку дитини від народження до вступу в школу.	2	2	7		2	Опитування
Тема 4. Психологічні особливості молодшого школяра.	2	2	7			Тести, опитування
Тема 5. Психологія особистості підлітка.	2	2	7			Опитування
Тема 6. Психологія ранньої юності.	4	4	7			Опитування реферати
Змістовий модуль 2. Основи педагогічної психології						
Тема 7. Педагогічна психологія як галузь психологічної науки.	2	2	7			Творче завдання, тести
Тема 8. Психологія навчання.	4	4	7	1	2	Опитування тести, реферати
Тема 9. Психологія учіння.	2	2	7			Задачі, тести, вправи
Тема 10. Психологія виховання.	4	4	7			Опитування реферати
Тема 11. Психологія педагогічної діяльності та особистості педагога.	4	4	8	1	2	Задачі, тести, вправи
Всього	30	30	78	4	8	

Заочна форма навчання

Тематика залікового кредиту	Кількість годин					Контр. заходи
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	ІРС	Тренін	
Змістовий модуль 1. Основи вікової психології						
Тема 1. Предмет і методи вікової психології	2	1	12			Опитування
Тема 2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки			13			Тести
Тема 3. Психологія розвитку дитини від народження до вступу в школу.			13			Опитування
Тема 4. Психологічні особливості молодшого школяра.	2	1	12			Тести, опитування
Тема 5. Психологія особистості підлітка.			13			Опитування
Тема 6. Психологія ранньої юності.			12			Опитування реферати
Змістовий модуль 2. Основи педагогічної психології						
Тема 7. Педагогічна психологія як галузь психологічної науки.	2	2	13			Творче завдання, тести
Тема 8. Психологія навчання.			12			Опитування тести, реферати
Тема 9. Психологія учіння.			13			Задачі, тести, вправи
Тема 10. Психологія виховання.	2	2	12			Опитування реферати
Тема 11. Психологія педагогічної діяльності та особистості педагога.			13			Задачі, тести, вправи
Всього	8	4	138			

5. Тематика практичних занять з дисципліни «Вікова і педагогічна психологія»

Мета практичних занять:

- поглиблення знань у галузі вікової та педагогічної психології; формування базових психологічних навичок у роботі із здобувачами освіти;
- забезпечення ефективної комунікації у процесі вивчення дисципліни; дотримання етичних принципів комунікації у навчанні; вміння оцінювати, переймати та розповсюджувати психологічний досвід в освіті;
- адаптувати педагогічну діяльність до вимог і умов освітнього процесу.

Змістовий модуль 1 Основи вікової психології

Практичне заняття 1

Предмет і методи вікової психології

Питання для обговорення:

1. Предмет і завдання вікової психології.
2. Виникнення та розвиток вікової психології.
3. Методологічні основи вікової психології.
4. Сучасний стан розвитку вікової психології.
5. Методи вікової психології та їх використання в управлінні освітнім процесом.
6. Лонгитюдний метод та його застосування у віковій психології.

7. Зв'язок вікової психології з іншими науками.

Практичне заняття 2

Загальна характеристика онтогенезу людської психіки

Питання для обговорення:

1. Загальне поняття про психічний розвиток.
2. Основні теорії психічного розвитку.
3. Біогенетичні підходи до дослідження психіки дитини.
4. Психоаналітичні теорії психічного розвитку.
5. Теорія соціального наuczіння.
6. Біологічні та соціальні фактори психічного розвитку.
7. Основні підходи до проблеми співвідношення розвитку та навчання.
8. Основні механізми зміни вікових періодів розвитку.
9. Поняття про провідні види діяльності та їх значення для психічного розвитку.
10. Вікова періодизація психічного розвитку.
11. Критерії визначення основних періодів індивідуального психічного розвитку.

Практичне заняття 3

Психологія розвитку дитини від народження до вступу в школу

Питання для обговорення:

1. Психічний розвиток дитини в немовлячому віці та його значення для наступного етапу розвитку особистості.
2. Характеристика періоду новонародженості.
3. Криза першого року життя та її характеристика.
4. Психологічна характеристика дитини раннього віку.
5. Психологічний аналіз кризи трьох років.
6. Соціальна ситуація розвитку дошкільника.
7. Особливості розвитку психічних функцій у дошкільному віці.
8. Особливості розвитку пізнавальних процесів дошкільника.
9. Специфіка спілкування в дошкільному віці.
10. Розвиток моральних почуттів у дошкільному віці.

Практичне заняття 4

Психологічні особливості молодшого школяра

Питання для обговорення:

1. Анатомо-фізіологічні особливості дитини молодшого шкільного віку.
2. Загальні психологічні особливості молодших школярів.
3. Психологічна готовність до школи.
4. Особливості формування самосвідомості дитини молодшого шкільного віку.
5. Характерні особливості навчальної діяльності.
6. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів.
7. Новоутворення в молодшому шкільному віці.
8. Особливості формування емоційно-вольової сфери особистості молодшого школяра.
9. Характеристика кризи молодшого шкільного віку.

Практичне заняття 5

Психологія особистості підлітка

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика підліткового віку.
2. Соціальна ситуація особистісного розвитку сучасного підлітка.
3. Розвиток вищих психічних функцій у підлітковому віці.
4. Психологічна характеристика кризи підліткового віку.
5. Характеристика новоутворень у підлітковому віці.
6. Особливості провідної діяльності в підлітковому віці.
7. Специфіка взаємовідносин і спілкування підлітків з дорослими і однолітками.
8. Особливості розвитку самосвідомості в підлітковому віці.
9. Причини виникнення афекту неадекватності.
10. Особливості навчальної діяльності в підлітковому віці.

Практичне заняття 6-7

Психологія ранньої юності

Питання для обговорення:

1. Соціальна ситуація розвитку в ранньому юнацькому віці.
2. Розумовий розвиток у старшому шкільному віці.
3. Самосвідомість та її розвиток у ранній юності.
4. Міжособистісні стосунки в ранньому юнацькому віці.
5. Новоутворення в ранньому юнацькому віці.
6. Проблема сенсу життя в ранньому юнацькому віці.
7. Криза раннього юнацького віку.
8. Формування ціннісних орієнтацій і світогляду в ранньому юнацькому віці.

Змістовий модуль 2 Основи педагогічної психології

Практичне заняття 8

Педагогічна психологія як галузь психологічної науки

Питання для обговорення:

1. Предмет і завдання педагогічної психології як науки. Виникнення і розвиток педагогічної психології.
2. Методологічні основи педагогічної психології.
3. Основні напрямки і сучасний стан розвитку педагогічної психології.
4. Основні розділи педагогічної психології.
5. Методи педагогічної психології.

Практичне заняття 9-10

Психологія навчання

Питання для обговорення:

1. Поняття про навчання та його психологічні механізми.
2. Теорії навчання. Класифікація навчання. Моделі навчання.
3. Основні характеристики навчальної діяльності.
4. Фактори, що впливають на навчальну діяльність.
5. Управління процесом навчання.
6. Психологічні основи розвиваючого навчання.
7. Психологічні основи диференціації та індивідуалізації навчання.
8. Типи мислення та умови їх формування у процесі навчання.
9. Рівні проблемно-евристичного навчання та можливості його здійснення в сучасній школі.
10. Психологічний аналіз уроку.

Практичне заняття 11

Психологія учіння

Питання для обговорення:

1. Учіння як діяльність.
2. Види учіння та структура навчальної діяльності учнів.
3. Уявлення про мотивацію учіння.
4. Засвоєння навчального процесу – центральна ланка навчальної діяльності учнів.
5. Особливості опанування учнями навчальної діяльності.
6. Вміння самостійно вчитися.
7. Типи учіння та орієнтувальна основа діяльності.
8. Основні характеристики процесу засвоєння знань.
9. Уявлення про мотивацію учіння.
10. Специфіка навчальної мотивації та особливості її формування.
11. Неуспішність, її причини та запобігання.

Практичне заняття 12-13

Психологія виховання

Питання для обговорення:

1. Предмет і завдання психології виховання.
2. Особистість як мета, об'єкт і суб'єкт виховання.
3. Психологія виховання як психологічне обґрунтування педагогічно-доцільних умов

розвитку особистості.

4. Психологічні механізми та етапи формування властивостей особистості.
5. Структура особистості та необхідність її врахування у процесі виховання.
6. Вікові аспекти виховання та індивідуальний підхід.
7. Психологічні аспекти виховання дітей з асоціальною поведінкою.
8. Вчинок як вияв моральності. Види вчинків.
9. Психологічні основи формування моральної свідомості та поведінки особистості у сучасних умовах.

Практичне заняття 14-15

Психологія педагогічної діяльності та особистості педагога

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика педагогічної діяльності.
2. Здібності в структурі суб'єкта педагогічної діяльності та їх розвиток. Характеристика основних функцій і педагогічних умінь.
3. Психологічні вимоги до особистості педагога.
4. Стили педагогічного спілкування та педагогічної діяльності.
5. Поняття про педагогічну майстерність і педагогічну культуру.
6. Психологічні аспекти виявлення, вивчення, узагальнення провідного педагогічного досвіду.
7. Психологічні проблеми педагогічного оцінювання.

6. Самостійна робота студентів

Самостійна робота (далі СР) є основним засобом засвоєння здобувачами навчального матеріалу в позааудиторний час без участі викладача. Обсяг і зміст СР визначається робочою програмою та робочим планом в межах встановленого обсягу годин із навчальної дисципліни, методичними вказівками викладача. СР здобувача забезпечується системою навчально- методичних засобів: конспектами лекцій, підручниками, навчальними та методичними посібниками, монографічною літературою і періодикою.

Навчальний матеріал, передбачений навчальним планом для засвоєння здобувачем в процесі СР, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальними матеріалом, який опрацьовувався при проведенні навчальних занять. Викладач проводить діагностику якості СР здобувача на індивідуальних заняттях (консультаціях). Вони проводяться в позааудиторний час за окремим графіком, складеним кафедрою.

Завдання виконує кожен здобувач шляхом підготовки творчої роботи у вигляді реферату з презентацією згідно із рекомендованою тематикою поданою нижче згідно свого порядкового номеру в журналі. Реферат – це завершена теоретична робота з конкретної проблематики (теми) в межах навчальної програми курсу. Реферат виконується здобувачем самостійно при консультуванні викладачем. Оформляється за стандартним зразком і подається викладачу за два тижні до екзамену. Захист завдання шляхом усного звіту здобувача з підготовкою та оформлення презентації.

Ось основні вимоги до оформлення реферату

Загальні вимоги:

Обсяг: 10 сторінок основного тексту (без урахування титульного аркуша, змісту, списку літератури та додатків).

Шрифт: Times New Roman, розмір шрифту – 14.

Міжрядковий інтервал: 1.5.

Поля: Верхнє і нижнє – 20 мм, лівє – 30 мм, правє – 10 мм.

Вирівнювання тексту: По ширині.

Нумерація сторінок: Зверху в правому куті, починаючи з другої сторінки (титульний лист не нумерується).

Структура реферату:

Титульний аркуш (Назва закладу вищої освіти. Назва факультету та кафедри. Назва реферату. Прізвище, ім'я, по батькові автора. Науковий керівник. Місто і рік.).

Зміст (Включає назви розділів роботи з вказанням сторінок).

Вступ (Обґрунтування актуальності теми, мета і завдання роботи, методи дослідження,

структура реферату).

Основна частина (Складається з кількох розділів, кожен з яких має чітку назву та структуру).

Теоретичний аналіз: (Огляд наукових джерел, обґрунтування проблеми).

Аналіз досліджень: (Може включати огляд практичних прикладів або даних, якщо це передбачено темою).

Висновки (Короткий підсумок результатів дослідження, висновки щодо вирішення проблеми, рекомендації).

Список використаних джерел (Оформлюється відповідно до стандартів (ДСТУ або міжнародні стилі – APA, MLA тощо). Джерела подаються в алфавітному порядку).

Додатки (за необхідності) (Таблиці, графіки, схеми, які є додатковими до тексту реферату).

Оформлення цитат і посилань:

Прямі цитати: Обов'язково в лапках з посиланням на джерело.

Непрямі цитати (парафраз): Обов'язково з посиланням на джерело.

Оформлення посилань: В тексті через квадратні дужки або за допомогою підрядкових приміток, відповідно до обраного стандарту (наприклад, [1, с. 25] або (Автор, рік)).

Оформлення ілюстрацій, таблиць і схем:

Таблиці: Нумеруються та мають заголовок зверху («Таблиця 1 – Назва»).

Ілюстрації (схеми, графіки): Нумеруються та підписуються під зображенням («Рисунок 1 – Назва»). Ілюстрації та таблиці повинні бути згадані в тексті реферату.

Тематика рефератів

1. Когнітивний підхід Ж. Піаже: його особливості.
2. Концепція діалектичного характеру розвитку Г. С. Костюка.
3. Теорія розвитку вищих психічних функцій.
4. Періодизація вікового розвитку особистості.
5. Проблема рушійних сил психічного розвитку.
6. Закономірності психічного розвитку.
7. Сенситивні періоди розвитку різних психічних властивостей.
8. Провідна діяльність у немовлячому віці. Новоутворення у немовлячому віці.
9. Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку.
10. Особливості провідної діяльності дитини в ранньому віці.
11. Характеристика новоутворень у ранньому дитинстві.
12. Розвиток мовлення у дітей раннього віку.
13. Особливості спілкування дитини раннього віку.
14. Розвиток емоційно-вольової сфери у дітей раннього віку.
15. Сюжетно-рольова гра та її особливості в дошкільному віці.
16. Характеристика кризи дошкільного віку.
17. Методи дослідження вікових особливостей особистості
18. Основні теорії вікової психології.
19. Суперечності психічного розвитку.
20. Роль навчання і виховання у психічному й особистісному розвитку дитини.
21. Освіта як об'єкт педагогічної психології.
22. Психологічні особливості учіння.
23. Види учіння та структура учбової діяльності учнів.
24. Індивідуальність і професійна деформація педагога.
25. Адаптація педагога до умов професійної діяльності.
26. Психологія особистості педагога професійної освіти.
27. Психологічна структура педагогічної діяльності.
28. Загальна психологічна характеристика педагогічної діяльності.
29. Педагогічна психологія аномальних випадків (патологія батьків і її вплив на розвиток дітей, затримка інтелектуального розвитку, розлади у дитячому і підлітковому віці).
30. Низька результативність в учінні, її причини та запобігання.

31. Психологічні основи оптимізації навчання.
32. Психологія навчання невстигаючих дітей.
33. Психологічна характеристика факторів ефективності навчання.
34. Вікові аспекти навчання.
35. Розвивальне навчання.
36. Теорія поетапного формування розумових дій.
37. Вихователь як суб'єкт виховної діяльності.
38. Критерії вихованості і психологія виховного впливу.
39. Психологічні механізми виховання.
40. Завдання виховання особистості.
41. Психологічні засади індивідуалізації і диференціації навчання.
42. Педагогічна психологія екстремальних випадків (дитина в екстремальній ситуації; насильство та інші ситуації, пов'язані із загрозою життю дитини; насильство над дітьми і його види; суїциди серед дітей і підлітків; переживання синдрому втрати).
43. Фактори авторитету педагога у колективі здобувачів освіти.

7. ТРЕНІНГ

з дисципліни «Вікова і педагогічна психологія» (8 год.)

Завдання №1

Представте результати у вигляді реферату із презентацією (2 год.)

1. Проаналізуйте зв'язок методології, методу та методики в психологічному дослідженні з вікової та педагогічної психології, або виступу на семінарському занятті.
2. Визначте за допомогою яких методів можна дослідити проблему впливу перегляду мультфільмів жахів на рівень агресивності дітей.

Завдання №2

Розв'язання кейсів (4 год.)

Кейс № 1.

Професійне вигорання майстра виробничого навчання

Ситуація. Майстер виробничого навчання (45 років) працює у закладі професійної освіти понад 20 років. Останнім часом проявляє роздратування, уникає спілкування зі студентами, використовує авторитарний стиль. Від того якість навчання знижується, зростає кількість конфліктів.

Психологічний контекст: вікова криза середини дорослості; професійне вигорання; зниження професійної рефлексії.

Завдання до кейсу:

1. Визначити симптоми професійного вигорання.
2. Проаналізувати вплив вікових факторів на педагогічну діяльність.
3. Запропонувати психологічні та педагогічні заходи підтримки.

Кейс №2.

Конфлікт у навчально-виробничій групі

Ситуація. У групі майбутніх кухарів (17–18 років) виник конфлікт між двома підгрупами студентів. Це призводить до порушення дисципліни, зниження ефективності практичних занять, емоційної напруженості.

Психологічний контекст: розвиток соціальної ідентичності; групова динаміка; роль педагогічного керівництва.

Завдання до кейсу

1. Проаналізувати причини конфлікту з позицій вікової психології.
2. Визначити роль викладача у вирішенні конфліктів.
3. Запропонувати педагогічні прийоми формування згуртованості групи.

Кейс №3.

Труднощі адаптації дорослих слухачів до професійної освіти

Ситуація. До центру професійної перепідготовки вступили слухачі віком 35–50 років. Частина з них боїться помилок, уникає цифрових технологій, порівнює себе з молодшими студентами.

Психологічний контекст: особливості навчання дорослих (андрагогіка); зниження когнітивної гнучкості; роль життєвого досвіду.

Завдання до кейсу

1. Охарактеризувати вікові особливості навчання дорослих.
2. Визначити психологічні бар'єри професійного перенавчання.
3. Запропонувати адаптаційні методи навчання.

Кейс №4.

Низька навчальна мотивація у студентів професійної освіти

Ситуація. Група першокурсників коледжу (16–17 років) навчається за спеціальністю «Електромонтаж». Більшість студентів пасивні на заняттях, виконують завдання формально, часто пропускають пари. Викладачі зазначають, що студенти не пов'язують навчання з майбутньою професією.

Психологічний контекст: вікові особливості пізньої підлітковості; криза професійного самовизначення; домінування зовнішньої мотивації.

Завдання до кейсу

1. Визначити тип мотивації студентів.
2. Пояснити причини зниження інтересу з позицій вікової психології.
3. Запропонувати педагогічні стратегії підвищення професійної мотивації.

Завдання №3

Тренінг «Психологічна готовність до змін, або формула позитивного мислення педагогів» (2 год.)

Хід проведення тренінгу

I. Організаційна частина

У нашому житті велику роль займає принцип недостатності. Нам не вистачає часу на зустрічі, ми весь час біжимо, поспішаємо, не помічаємо один одного. Однак, давайте все ж таки на мить зупинимо цей біг і поспілкуємося один з одним.

Щоб почати плідну роботу, візьміть валізу (виберіть колір) і ми подивимося який настрій і самопочуття у Вас переважає.

II. Основна частина

1. Вправа: Картки «Значення кольору».

2. Вправа «Знайомство».

Мета : познайомити учасників одне з одним. Кожен учасник говорить своє ім'я і продовжує фразу «Я посміхаюся коли....»

3. Вправа « Моя мета».

Мета: визначити потреби інтереси учасників тренінгу, здійснення яких вони пов'язують з тренінгом. На окремому смайлику дописати фразу: «Цей тренінг матиме сенс, якщо...» та наліпити на окремому ватмані (у формі смайла).

4. Вправа «Правила роботи».

Мета: виробити неформальні правила спільної роботи

Викладач. Наша задача створити правила для подальшої роботи, що будуть сприяти саморозкриттю кожного учасника (записати правила на ватмані) це як своєрідний **кодекс**, що його з цього моменту зобов'язані дотримуватися усі учасники .

III. Заключна частина

Вправа «Чому я навчився».

Мета: закріпити набуті навички з тренінгу

Психолог. я пропоную вам зараз подумати над тим, що ви набули, працюючи на тренінгу. Будь ласка, запишіть за вибором любе із незакінчених речень, представлених на слайді:

- я навчилась....
- я дізналась що...
- я знайшла підтвердження тому, що...
- я виявила, що...
- я була здивована тим, що...
- мені подобається....
- я була розчарована тим, що
- найважливіше для мене було....

Взято із: <https://naurok.com.ua/trening-psiologichna-gotovnist-do-zmin-formula-pozitivnogo-mislennya-pshologiv-pedagogiv-176827.html>

8. Методи навчання

В освітньому процесі застосовуються: лекції; практичні заняття; виконання творчих завдань під керівництвом викладача та самостійно; виконання завдань з тренінгу.

9. Політика щодо оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання усіх видів завдань студентами і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу дирекції факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Списування під час проведення контрольних заходів заборонені. Під час контрольного заходу студент може користуватися лише дозволеними допоміжними матеріалами або засобами, йому забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами, використовувати, розповсюджувати, збирати варіанти контрольних завдань.

Політика щодо відвідування. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування тощо) навчання може відбуватись в дистанційній формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

10. Політика щодо визнання результатів навчання

Відповідно до «Положення про визнання в Західноукраїнському національному університеті результатів попереднього навчання»

(https://www.wunu.edu.ua/pdf/pologenya/Polozhennya_ruzult_poper_navch.pdf)

здобувачам вищої освіти може бути зараховано результати навчання (неформальної/інформальної освіти, академічної мобільності тощо) на підставі підтвердних документів (сертифікати, довідки, документи про підвищення кваліфікації тощо). Рішення про зарахування здобувачу результатів (певного освітнього компонента в цілому, або ж окремого виду навчальної роботи за таким освітнім компонентом) приймається уповноваженою Комісією з визнання результатів навчання за процедурою, визначеною вищезазначеним положенням.

11. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

В процесі вивчення дисципліни «**Вікова і педагогічна психологія**» використовують наступні методи оцінювання навчальної роботи студента за 100-бальною шкалою:

- поточне опитування;
- оцінювання виконання змістового модульного контролю;
- оцінювання виконання тренінгу;
- оцінювання самостійної роботи студентів;
- підсумковий екзамєн.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «**Вікова і педагогічна психологія**» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10%	10%	10%	10%	5%	15 %	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінг	Самостійна робота	Екзамєн
Середнє арифметичне з оцінок отриманих під час опитування на кожному практичному занятті	Модульна контрольна робота (теми 1-6)	Середнє арифметичне з оцінок отриманих під час опитування на кожному практичному занятті	Модульна контрольна робота (теми 7-11)	Оцінка за виконане завдання	Оцінка за виконане завдання	Теоретичне питання 1 – макс. 50 балів Теоретичне питання 2 – макс.50 балів.

* Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок отриманих під час занять (кожен здобувач має бути оцінений кожного практичного заняття). Пропуски практичних занять обов'язково відпрацьовуються в години консультацій, в іншому випадку вони вважаються оцінкою «0» та враховуються при визначенні середнього арифметичного. Для здобувачів, які навчаються за індивідуальним графіком, поточне оцінювання проводиться під час консультацій, та шляхом виконання завдань в системі Moodle.

** Модульні контрольні роботи проводиться у вигляді письмової роботи і складаються з двох частин: 1) тестові завдання (10 тестів по 10 балів) та 2) теоретичні питання.

*** Оцінювання теоретичних питань екзамену відбувається відповідно до таблиці критеріїв оцінювання усної або письмової відповіді. Оцінювання поточного опитування під час практичного заняття відбувається в обсязі 100 балів: 50 балів – за відповіді на питання для обговорення, 50 балів – за виконання практичного завдання. Оцінка за питання для обговорення виставляється відповідно до таблиці критеріїв оцінювання усної або письмової відповіді; за виконання практичного завдання – таблиці критеріїв оцінювання виконання практичного завдання під час поточного оцінювання.

Таблиця критеріїв оцінювання усної або письмової відповіді

Бали / Критерій	0 балів	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
1. Повнота відповіді (усна/письмова)	Відсутня відповідь або повністю не за темою	Дуже коротка, уривчаста, не розкриває питання	Лише часткове розкриття теми, значні пропуски	Тема загалом розкрита, однак бракує важливих аспектів	Відповідь майже повна, охоплено основні аспекти	Повна, вичерпна відповідь із висвітленням усіх аспектів
2. Точність і правильність викладу (усного/письмового)	Повністю неправильна відповідь	Переважають грубі помилки	Значні неточності та спотворення понять	Загалом правильно, але є деякі неточності	Майже без помилок, поодинокі неточності	Абсолютна правильність, наукова точність
3. Глибина розуміння	Не виявляє розуміння	Поверхнєве розуміння	Обмежене пояснення, без глибини	Часткове пояснення причинно-наслідкових зв'язків	Достатнє розуміння, пояснення із прикладами	Глибоке розуміння, узагальнення, системне пояснення
4. Аргументованість відповіді (усної/письмової)	Відсутні аргументи	Аргументів мало, вони непереконливі	Аргументів достатньо, але без підтвердження	Аргументи є, але не завжди переконливі	Аргументована відповідь із прикладами	Сильна аргументація з прикладами, доказами, посиланнями
5. Застосування теорії на практиці (усне/письмове обґрунтування)	Відсутнє	Немає прикладів, лише абстрактні твердження	Наведено приклади, але недоречні	Доречні приклади, але неповні	Практичні приклади доречні та різноманітні	Теорія застосована вдало, наведено яскраві й різноманітні приклади

Таблиця критеріїв оцінювання виконання практичних завдань під час поточного оцінювання

Бали / Критерій	0 балів	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
1. Використання елементів інноваційної технології	Елементи технології відсутні	Є лише згадка без реалізації	Використано частково	Реалізація є, але з обмеженою ефективністю	Використано вдало, але не повністю	Елементи інтегровані гармонійно й ефективно
2. Чіткість і зрозумілість сформульованого завдання для дітей	Завдання незрозуміле	Дуже нечітке, викликає труднощі	Частково зрозуміле, але потребує уточнень	Зрозуміле, але не завжди чітко сформульоване	Переважно чітке й зрозуміле	Абсолютно чітке, просте й доступне
3. Дидактична цінність фрагмента	Не має навчальної цінності	Дуже низька	Обмежена	Має дидактичну цінність, але недостатню	Висока цінність, корисне завдання	Максимальна дидактична цінність
4. Комунікативні навички при подачі (усна/письмова форма)	Відсутні	Дуже низького рівня, важко зрозуміти	Низького рівня, висловлювання нечіткі	Формулювання достатньо зрозумілі, але з недоліками	Формулювання виразні, зрозумілі	Володіння вільною, професійною комунікацією
5. Самостійність у підготовці	Відсутня	Мінімальна самостійність	Часткова, з опорою на готові матеріали	Виконано переважно самостійно	Високий рівень самостійності	Повністю авторський підхід

Оцінка за виконання завдань тренінгу – 100 балів. Під час тренінгових занять здобувач вищої освіти виконує сумарно 10 тренінгових завдань, оцінювання яких – 10 балів за одне завдання. Оцінювання виконання завдань тренінгу відбувається відповідно до таблиці критеріїв оцінювання виконання завдань тренінгу.

Таблиця критеріїв оцінювання виконання завдань тренінгу

Критерій / Бал	0 балів	1 бал	2 бали
1. <i>Розуміння змісту завдання</i>	Відсутнє розуміння суті завдання	Завдання виконане частково, окремі аспекти не розкриті	Здобувач вищої освіти повністю зрозумів завдання, чітко і правильно відобразив його суть
2. <i>Аргументованість і обґрунтованість виконання</i>	Аргументація відсутня або невідповідна	Наведено загальні міркування без глибокого обґрунтування	Відповіді/рішення підкріплені фактами, прикладами, логічними доказами
3. <i>Креативність і практична спрямованість</i>	Відсутня новизна, рішення не мають практичної цінності	Ідеї загальні, частково практичні	Запропоновані оригінальні, реалістичні й практично застосовувані ідеї
4. <i>Якість презентації результату (усної чи письмової)</i>	Результат поданий хаотично, незрозуміло	Є недоліки у структурі чи подачі, але загалом зрозуміло	Результат представлений структуровано, логічно, зрозуміло
5. <i>Співпраця та комунікація під час групової роботи</i>	Не співпрацює, ігнорує колективну діяльність	Бере участь, але з посереднім внеском у групову роботу	Активно взаємодіє з командою, підтримує дискусію, враховує думки інших

Оцінювання виконання завдань самостійної роботи здійснюється відповідно до таблиці, критеріїв оцінювання завдань для самостійної роботи (максимум – 10 балів за одне завдання; як результат – 100 балів за комплекс виконаних завдань самостійної роботи).

Таблиця критеріїв оцінювання завдань для самостійної роботи

Критерій / Бал	0 балів	1 бал	2 бали
1. <i>Відповідність теоретичній основі теми</i>	Виконане завдання не пов'язане з обраною темою та теоретичним матеріалом	Виконане завдання нечітке, або слабо пов'язане з темою та теоретичними відомостями, є суперечності	Виконане завдання чітко сформульоване, повністю відповідає темі, базується на теоретичному матеріалі
2. <i>Структурованість</i>	Завдання не структуроване, зв'язок між елементами/ аргументами повністю відсутній.	Є часткова логічність та деякі послідовності між викладеним, є деякі неточності та порушення	Виконане є логічно сформульованим, послідовним та зв'язним, без порушень
3. <i>Матеріали та наочність</i>	Не запропоновано жодних матеріалів чи виконано не за вказівкою	Наочна форма виконаного завдання виконана зі значними порушеннями умов виконання	Візуальна форма виконаного повністю відповідають умовам поставленого завдання
4. <i>Практичність та реалістичність</i>	Завдання занадто абстрактне або відірване від реальної практики освітнього процесу	Завдання відображає реалізм освітнього процесу в ЗДО, але вимагає доопрацювань (надто складне, не враховано час, вік, ресурси тощо)	Завдання відображає реальний стан освітнього процесу
5. <i>Самостійність і оригінальність</i>	Завдання не відображає самостійного підходу і не є оригінальним	Є елементи оригінальності, але виконане не є самостійним, з численними невиннованими запозиченнями	Завдання креативне, оригінальне, виконане повністю самостійно, з належним оформленням запозичень

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ЄКТС
90–100	Відмінно	A (відмінно)
85–89	Добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	Задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
01–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ з/п	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор і проєкційний екран / телевізор	1-11
2.	Програмне забезпечення базових інформаційних технологій (Google Chrome/Firefox/інше)	1-11
3.	Наявність доступу до мережі «Інтернет»	1-11
4.	Персональні комп'ютери / ноутбуки	1-11
5.	Програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять в онлайн режимі (за необхідності)	1-11
6.	Навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1-11
7.	Інструменти Microsoft Office (Word, Power Point та ін.)	1-11
8.	Ліцензійне програмне забезпечення (OC Windows)	1-11
9.	Фліпчарт	1-11
10.	Матеріали та обладнання навчально-методичної лабораторії дошкільної та початкової освіти «WUNU kids land»	1-11

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Барчій М. С., Воронова О. Ю. Вікова та педагогічна психологія з практикумом: методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 053 Психологія ОС «Бакалавр». Мукачєво: МДУ, 2022. 59 с.

2. Бугерко Я. Рефлексивний характер освітньої діяльності як ціннісний фактор професійного становлення сучасного фахівця. *Психологічний часопис*. 2022. Том 8. С. 39–54.

3. Варій М. Й. Загальна психологія.: підр. [для студ. вищ. навч. закл.] 3-тє вид. URL: http://document.kdu.edu.ua/info_zab/053_425.pdf

4. Василенко, Л., Савчин, М. Вікова психологія. Київ: Академія, 2021. 376 с.

5. Верховна Рада України, (2017). Про освіту [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [Accessed 11.06.2022].

6. Верховна Рада України, (2017). Про повну загальну середню освіту [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> [Accessed 11.06.2022].

7. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студентів, які навчаються за спеціальністю «Соціологія» / Нар. укр. акад. [каф. соціології та гуманітарних дисциплін; авт. упор. Н. П. Гога]. Харків: Вид-во НУА, 2023. 80 с. URL: http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/bitstream/123456789/2597/1/%D0%93%D0%BE%D0%B3%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D0%B5%D0%B4_%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85_22_23.pdf

8. Волошина В. В., Долинська Л. В., Ставицька С. О., Темрук О. В. Загальна психологія: Практикум: навч. посібник. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk685984.pdf>

9. Ільїна Н. М. Загальна психологія: теорія та практикум: підручник. Суми: Університетська книга, 2021. 369 с.
10. Калениченко Р. А. Педагогічна психологія : навч. посібник. Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. Київ : КНУБА, 2023. 196 с.
11. Коркос Я. О. Концептуальний зміст категорії «свідомість» у зарубіжній психології. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2022. Вип. 1. С. 11–17.
12. Курапов, А. О.; Льошенко, О. А.; Волинець, В. О. Практикум із загальної психології. Модуль “Уява, емоції, воля”. *Методичні рекомендації*. К.: ДІА, 2022, 256 с.
13. Лисенко Н. В., Лисенко О. М., Матішак М. В. Самостійна робота студентів: шляхи удосконалення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2022. № 88. С. 135-140.
14. Мудрак І.А. Психологія (Вікова, педагогічна та соціальна психологія): методичні рекомендації до практичних занять. Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2023. 39 с.
15. Нова українська школа, (2017–2022). [online]. Available at: <https://nus.org.ua> [Accessed 11.06.2022].
16. Освітній портал, (2007–2022). [online]. Available at: <http://www.osvita.org.ua> [Accessed 11.06.2022].
17. Прикладні проблеми вікової психології : навч. посіб. / уклад.: Л. Казміренко, С. Власенко. Київ : НАВС, 2025. 262 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f09cdde3-5713-4c4f-8c4a-6f405d5aa544/content>
18. Сахно П. І., Теслик Н. М. Вікова психологія : конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2024. 194 с.
19. Слюсаревський М., Хазратова Н. Психологія груп. Львів : Львівська політехніка, 2022. 164 с.
20. Ткаченко О.А. Сучасний етап генезису уявлень природничих наук про свідомість та проблеми їх інтеграції в курс загальної психології. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2021. Т.32(71), № 2. С. 26–30.
21. Учитель І. Б., Сурякова М. В., Батраченко І. Б. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник [електронне видання]. Дніпро: Середняк Т. К., 2021. 162 с. URL: <http://212.1.86.13/jspui/handle/123456789/4470>
22. Spencer Herbert. The principles of psychology. Princeton University Press, 2021.
23. Tomich, L., Martsyniak-Dorosh, O., Partyko, N., Kiparenko, O., Mateiko, N., Boiaryn, L. Psychotherapy and Correction of Neuropsychic Disorders within the Neurotic Personality Development. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2022. №3. P. 138–145.
24. Valsiner Jaan. General human psychology. New York, NY, USA: Springer, 2021. 321 p.